

FOCUS NR. 69

Inzicht in de sterke daling van de vruchtbaarheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

ISALINE WERTZ, JEAN-PIERRE HERMIA, PIERRE DE WAELE¹

Het aantal geboorten in het Brussels Gewest daalt al bijna tien jaar. Dit is niet te wijten aan een daling van het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd in Brussel, maar wel aan een sterke daling van de vruchtbaarheid die sinds 2010 aan de gang is. Deze Focus probeert de oorzaken van deze scherpe daling te achterhalen, zowel door een aantal verklaringen te geven voor Europa als geheel, als door te focussen op de meer specifieke context van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Inleiding

In 2023 vonden er **13 987 geboorten**² plaats in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Dat zijn er **4 600 minder dan in 2010**, het jaar met het hoogste aantal geboorten³. Dit komt overeen met een **daling van 25 %**. Sinds 2014 is het aantal geboorten in Brussel ieder jaar gedaald. Hoe valt deze sterke daling te verklaren?

Bij een gegeven bevolking zijn er slechts twee factoren die het aantal geboorten bepalen:

- › Enerzijds het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd, dat wil zeggen tussen 15 en 49 jaar;
- › Anderzijds het feit dat deze vrouwen meer of minder kinderen krijgen, met andere woorden hun vruchtbaarheid.

In het geval van het BHG is het aantal⁴ vrouwen in de vruchtbare leeftijd tussen 2010 en 2024 met 16 % gestegen. De daling van het aantal geboorten kan daarom worden verklaard door een sterke daling van de vruchtbaarheid.

Maar **waarom is het vruchtbaarheidscijfer van vrouwen in Brussel sinds 2010 blijven dalen**, na twaalf jaar van stijging (1995-2007), gevolgd door enkele jaren van stabilisering op circa 2 kinderen per vrouw (2007-2010)? Dat is een cruciale vraag, want het gaat om een **belangrijke maatschappelijke uitdaging**. Veranderingen in het aantal geboorten hebben invloed op de vraag naar voorzieningen, met name inzake kinderopvang en bijgevolg ook op schoolinfrastructuur. Bovendien zou een daling van het aantal geboorten een impact kunnen hebben op het evenwicht van ons sociale zekerheidssysteem zoals we dat vandaag kennen (bijvoorbeeld de uitbetaling van pensioenen die gebaseerd is op solidariteit tussen generaties). Tot slot zal een beter begrip van vruchtbaarheidsmechanismen en -gedrag ons in staat stellen om beter te anticiperen op de toekomst.

Deze Focus probeert deze vraag te beantwoorden op basis van de bevolkingsstatistieken van het Belgisch statistiekbureau (Statbel), afkomstig uit het Rijksregister (RR) en geboorteformulieren. Deze gegevens hebben voornamelijk betrekking op de periode 1992-2023 en worden gebruikt om **het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC)** te berekenen (→ *Kader 1*). Deze synthetische indicator is de eenvoudigste manier om de vruchtbaarheid te meten, ondanks zijn beperkingen.

1. Het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC): hoe wordt het berekend en hoe moet het worden geïnterpreteerd?

Het TVC kan worden geïnterpreteerd als het gemiddelde aantal kinderen dat een vrouw zou baren als ze op iedere leeftijd in haar vruchtbare leven de vruchtbaarheid over een bepaalde periode (vaak een jaar) zou kennen. Het wordt berekend door de vruchtbaarheidscijfers per leeftijd over deze periode bij elkaar op te tellen. Het vruchtbaarheidscijfer voor een bepaalde leeftijd is de verhouding tussen het aantal geboorten bij moeders van die leeftijd en het aantal vrouwen van die leeftijd.

Door leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers te berekenen, neutraliseert het TVC het effect van de leeftijdsstructuur. Met andere woorden, het neutraliseert de invloed van de mogelijk ongelijke verdeling van vrouwen naar vruchtbare leeftijd, wat belangrijk is omdat de vruchtbaarheid sterk varieert tijdens het vruchtbare leven (15-49 jaar) (→ [Glossarium](#)). Daarom wordt gesteld dat het TVC onafhankelijk is van de leeftijdsstructuur.

Afgezien van het synthetische belang van het TVC, is het belangrijk om rekening te houden met het conjuncturele karakter ervan, waardoor het gevoelig is voor timingeffecten (→ [Glossarium](#)) en migratie (→ [Kader 2](#)). Dat geldt des te meer wanneer het TVC wordt berekend voor een beperkt geografisch gebied zoals het BHG.

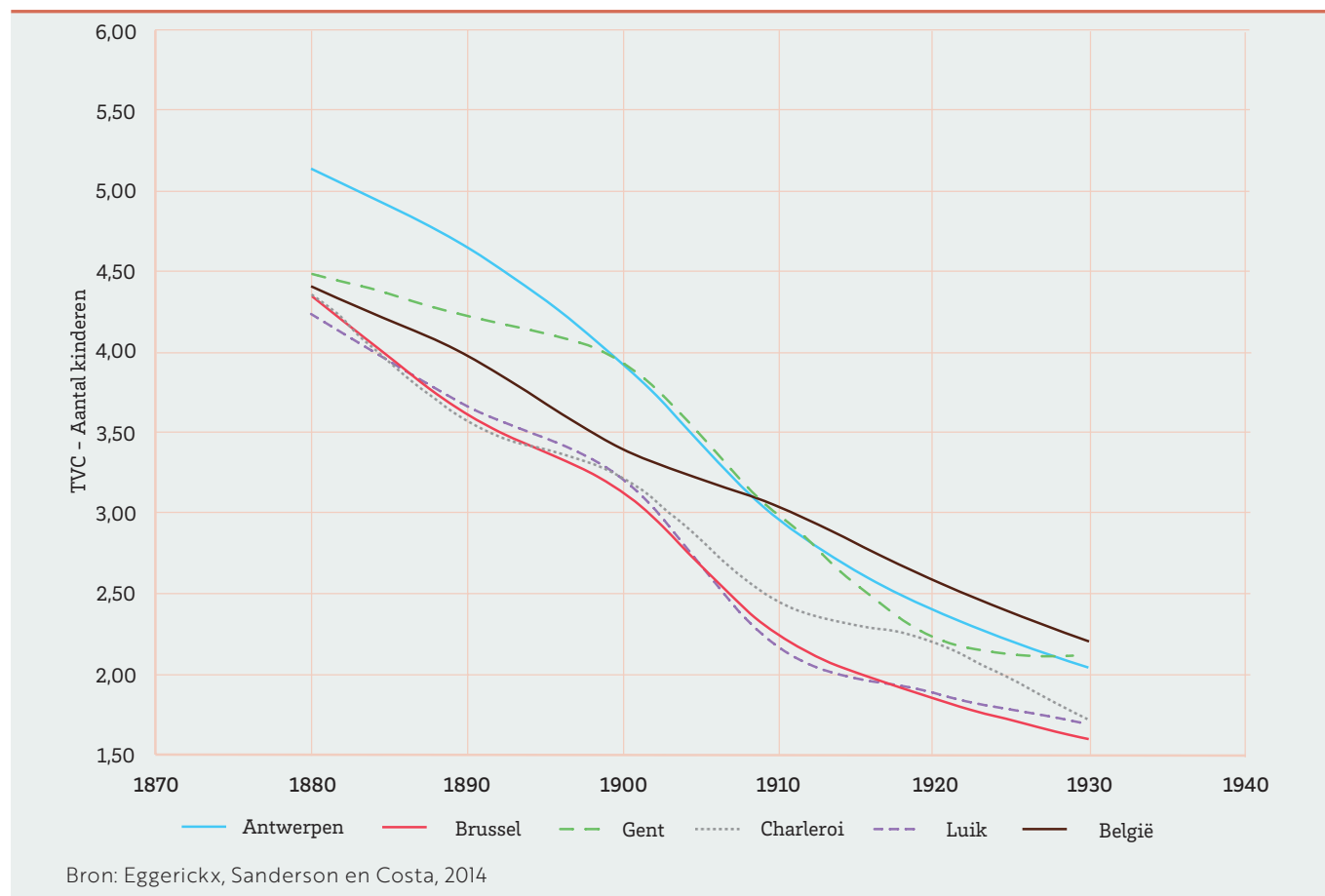
Na een historisch overzicht van de vruchtbaarheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tracht deze Focus de oorzaken van de sterke daling te achterhalen. Of ze nu specifiek zijn voor Brussel of meer algemeen, ze kunnen allemaal een deel van de verandering verklaren die zich de laatste tien jaar in het BHG heeft voorgedaan. Ze kunnen ook vraagtekens zetten bij het al dan niet tijdelijke karakter van deze verandering in het vruchtbaarheidsgedrag.

Vruchtbaarheid op laagste niveau in 2023

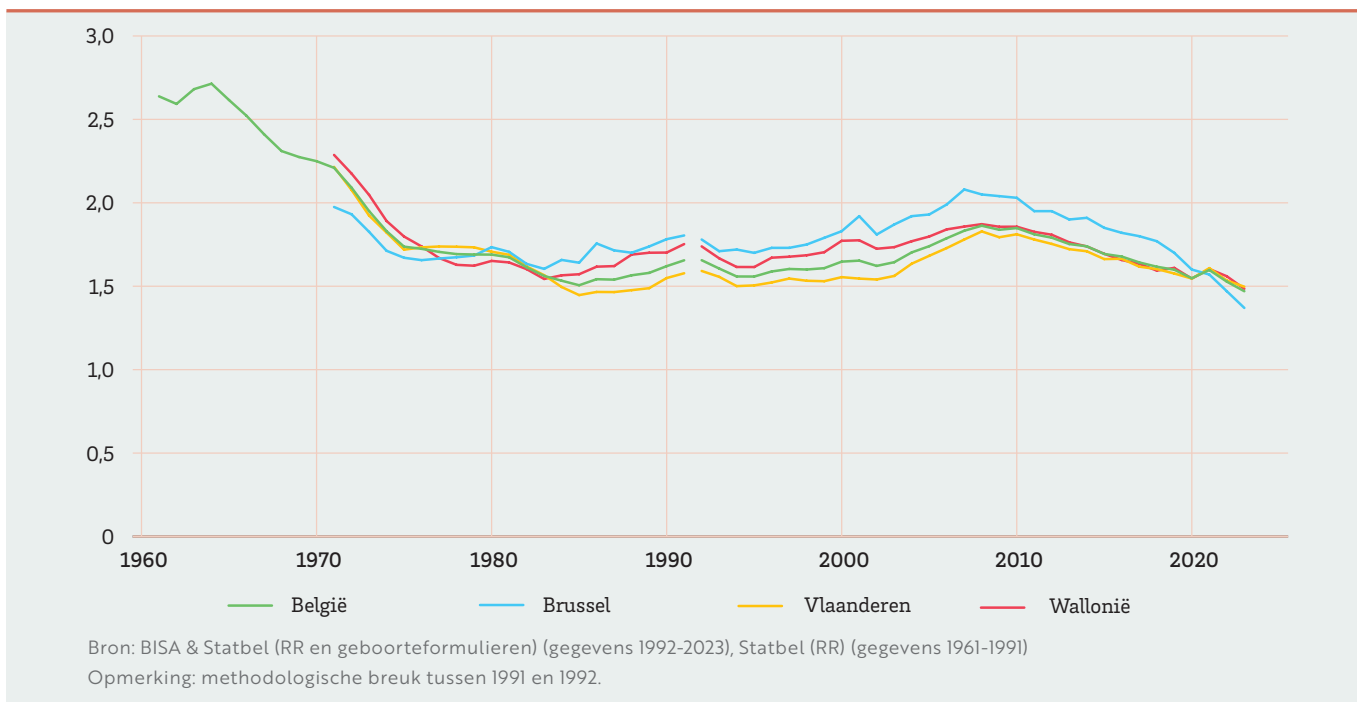
Van het begin van de late negentiende eeuw tot **het einde van de jaren zeventig waren de vruchtbaarheidsindicatoren in Brussel lager dan in heel België**. Meer in het algemeen wijzen historische studies over de demografische transitie (→ [Glossarium](#)) op het onderscheid tussen landelijke en stedelijke gebieden. Stedelijke gebieden vertonen lagere vruchtbaarheidsniveaus, een snellere daling ervan en geboortebeperking in een vroeger stadium (Eggerickx, 2004). In het geval van Brussel, waar de schattingen van de vruchtbaarheid in 1880⁵ gelijklieden met die van België in zijn geheel (1), daalde de vruchtbaarheid in Brussel sneller en sterker, vooral aan het begin van de twintigste eeuw. In 1930 lag de vruchtbaarheid in Brussel 30 % lager dan in België in zijn geheel (Eggerickx, Sanderson en Costa, 2014).

Hoewel de **vruchtbaarheid in Brussel** sinds de demografische transitie lager was dan in de rest van het land, **steeg deze begin jaren 1980 tot boven het nationale gemiddelde**, zoals blijkt uit het verloop van het TVC (2). De **vruchtbaarheid zal de komende veertig jaar boven het nationale gemiddelde blijven**.

1 VERLOOP VAN HET GESCHATTE TOTALE VRUCHTBAARHEIDSCIJFER VAN 1880 TOT 1930

2 VERLOOP VAN HET TOTALE VRUCHTBAARHEIDSCIJFER (TVC) VAN 1961 TOT 2023 VOOR BELGIË EN DE DRIE GEWESTEN

In de jaren 2000 is de kloof tussen het vruchtbaarheidscijfer in Brussel en dat in de andere twee gewesten groter geworden. Het **Brusselse TVC stijgt sterk** en bereikt een recordhoogte van 2,08 in 2007, tegenover 1,78 in Vlaanderen en 1,86 in Wallonië. Het Brusselse TVC ligt dus dicht bij het vervangingsniveau (→ [Glossarium](#)), dat 2,1 bedraagt. Met andere woorden, in 2007 bereikt het aantal kinderen per vrouw bijna het aantal dat nodig is om de bevolking stabiel te houden, als er geen interne en internationale migratie zou zijn.

Deze stijging - en het behoud van het Brusselse TVC op een hoger niveau - houdt grotendeels verband met de geschiedenis van de immigratie naar België en Brussel⁶, met de ontwikkeling van huwelijksmigratie en gezinshereniging in de jaren 1980. Dit is een belangrijk fenomeen onder Marokkaanse staatsburgers, die zich vooral in het BHG vestigen (Schoonvaere, 2014).

Vanaf 2007 begint het vruchtbaarheidscijfer in Brussel te dalen, eerst lichtjes tot 2010, daarna sneller om vanaf 2017 in te zakken, terwijl het in Vlaanderen en Wallonië slechts lichtjes daalt. **In 2023 bedraagt het gemiddeld aantal kinderen per vrouw in Brussel 1,37. Nooit eerder was de vruchtbaarheid in Brussel zo laag.** Bovendien ligt **dit cijfer** voor het derde jaar op rij **lager dan in de twee andere gewesten**.

Het BHG: een stedelijk sociaal-demografisch profiel

Het Brussels Gewest verschilt van de andere twee gewesten door zijn uitsluitend stedelijke karakter. Volgens de typologie van de Belgische gemeenten (Vanderstraeten en Van Hecke, 2019), liggen zowel de randgemeenten van de Brusselse agglomeratie als de pendelzone volledig buiten de grenzen van het BHG. Zoals vele steden fungeert Brussel als "doorgangplaats" in de levenscyclus (→ [Glossarium](#)) van personen. Het is een plaats waar mensen naartoe komen om te studeren, om hun eerste baan te zoeken of om gebruik te maken van het socio-culturele aanbod van de stad. Maar het is ook een plek die mensen verlaten als het gezin groter wordt, als men een huis wil

kopen, of meer in het algemeen in een groter huis wil wonen, eventueel met een tuin. **Het BHG bevindt zich dus midden in een groot suburbanisatieproces.**

Brussel is ook de belangrijkste toegangspoort voor internationale migratie naar België. **De buitenlandse aanwezigheid in het BHG is dan ook zeer groot:** 45 %⁷ van de vrouwen in de vruchtbare leeftijd heeft een buitenlandse nationaliteit en niet de Belgische. Ter vergelijking: in Vlaanderen is dit slechts 15 % en in Wallonië 13 %.

Deze bijzonderheden van het Brussels Gewest beïnvloeden de vruchtbaarheid, zowel wat intensiteit als wat timing betreft. Ze kunnen echter geen verklaring bieden voor de sterke daling van de vruchtbaarheid die al meer dan tien jaar aan de gang is en die Brussel op een lager niveau brengt dan de twee andere gewesten.

Redenen voor de forse daling van de vruchtbaarheid

1. Onzekere mondiale context

Het TVC is een soort conjuncturele indicator. Met andere woorden, het wordt beïnvloed door de politieke, economische en/of maatschappelijke situatie op dat moment. Bijgevolg kan het sterk schommelen in de tijd, zonder dat dit noodzakelijk gevolgen heeft voor de finale afstamming van personen (→ [Glossarium](#)).

De recente daling van de vruchtbaarheid in Brussel, maar ook elders in België en Europa, begon met de wereldwijde economische crisis van 2008 (Comolli *et al.*, 2021; Sobotka, Skirbekk en Philipov, 2011). Deze crisis leidde tot een **daling van zowel de kinderwens als het aantal kinderen dat effectief geboren werd**. We dachten misschien dat de vruchtbaarheid weer zou toenemen zodra de economische situatie zou stabiliseren, maar de realiteit lijkt heel anders. De opeenvolgende crisissen (oorlog in Syrië, COVID-19, oorlog in Oekraïne, opwarming van de aarde en de gevolgen ervan ...) hebben een **klimaat van onzekerheid gecreëerd dat deze sterke daling van**

de vruchtbaarheid lijkt te bestendigen (Breton en Tomkinson, 2024; Comolli en Vignoli, 2021). Zeker gezien het feit dat het op korte termijn moeilijk is om een einde te voorspellen aan de huidige geopolitieke en sociaaleconomische instabiliteit.

Zal het voortduren van deze onzekere mondiale context een blijvende invloed hebben op het aantal gewenste kinderen? Het is (nog) niet mogelijk om deze vraag te beantwoorden⁸. Tegelijkertijd is kinderloosheid (*childlessness*) in Europa, vrijwillig of onvrijwillig, de afgelopen decennia toegenomen (Brini, 2020; Kreyenfeld en Konietzka, 2017; Miettinen et al., 2015). Dit wijst op een diepgaandere verandering in het vruchtbaarheidsgedrag en doet twijfel rijzen over een mogelijke terugkeer naar een vruchtbaarheidsniveau dat dicht bij het vervangingsniveau ligt (2,1 kinderen per vrouw).

2. Steeds later zwanger

De laatste dertig jaar **krijgen vrouwen in België en het Brussels Gewest steeds later kinderen**. De gemiddelde leeftijd waarop vrouwen in Brussel kinderen krijgen, is met meer dan drie jaar gestegen (van 28,9 jaar in 1992 tot 32,3 jaar in 2023).

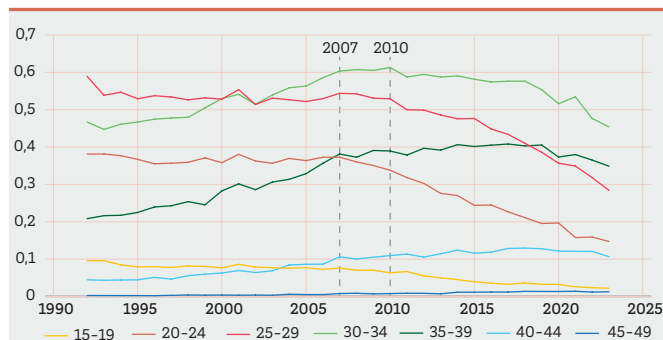
De timing van de geboorten, d.w.z. de leeftijd waarop vrouwen hun kind(eren) krijgen, is in dezelfde periode **aanzienlijk veranderd** (3). Tijdens de eerste vijftien jaar kregen vrouwen steeds meer kinderen op oudere leeftijd (ouder dan 30), terwijl het vruchtbaarheidscijfer op jongere leeftijd (vóór 30) vrij stabiel bleef⁹. Het resultaat was een stijging van het gemiddelde aantal kinderen per vrouw, van 1,71 in 1993 tot 2,07 in 2007. Sinds 2010 daalt de vruchtbaarheid bij Brusselse vrouwen onder de 35 jaar, zonder dat deze stijgt bij vrouwen boven de 35 jaar. Dit wordt gevolgd door een daling van het TVC tot een ondergrens van 1,37 kinderen per vrouw in 2023.

Niettemin is de timing van de vruchtbaarheid net als het TVC, een conjuncturele meting van de vruchtbaarheid, die de vruchtbaarheid op een bepaald moment evalueert voor alle vrouwen die op dat moment vruchtbaar zijn. Het samenwonen van jonge vrouwen, die nog niet begonnen zijn met het krijgen van kinderen, met oudere vrouwen die al het gewenste aantal kinderen hebben gekregen, kan gedeeltelijk het huidige bijzonder lage TVC verklaren (Myrskylä, Goldstein en Cheng, 2013).

In het BHG kan de waargenomen daling van de vruchtbaarheid op jonge en middelbare leeftijd, die niet gepaard gaat met een stijging op oudere leeftijd, worden verklaard door het feit dat vrouwen van 35-44 jaar in 2023 voor het grootste deel hun finale afstamming hebben gerealiseerd. Ze hebben al kinderen gekregen toen ze jonger waren en zijn dit in de toekomst niet meer van plan om te doen. Omgekeerd zouden jonge vrouwen die nu hun eerste kind nog uitstellen, "hun achterstand kunnen inhalen" en meer kinderen kunnen krijgen op latere leeftijd, met andere woorden in de toekomst.

De stabilisering van de timing zou kunnen leiden tot een lichte stijging van het TVC in de komende jaren, wanneer de "inhaalbeweging" wordt ingezet. De omvang van deze inhaalbeweging kan niet worden voorspeld, maar het is onwaarschijnlijk dat deze de aanzienlijke daling van het aantal geboorten op jonge en middelbare leeftijd volledig zal compenseren. Aangezien de fertiliteit (→ Glossarium) sterk afneemt met de leeftijd, is het onwaarschijnlijk dat alle vrouwen hun uitgestelde geboorten volledig zullen kunnen "inhalen" (Roisin, 2020). Maar naast het lichamelijke vermogen om kinderen te krijgen, is er ook de kwestie van het niet-willen van kinderen, die steeds vaker naar voren wordt gebracht door jongere generaties.

3 EVOLUTIE VAN DE VRUCHTBAARHEIDSCIJFERS PER LEEFTIJDGROEP IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST, 1992-2023

	Evolutie van 1992 tot 2007	Evolutie van 2010 tot 2023
15-19	-20 %	-65 %
20-24	-2 %	-56 %
25-29	-8 %	-46 %
30-34	29 %	-26 %
35-39	83 %	-10 %
40-44	139 %	-3 %
45-49	218 %	63 %
TVC	17 %	-33 %

Bron: BISA & Statbel (RR en geboorteformulieren), berekeningen BISA

3. Suburbanisatie van (toekomstige) geboorten

Met de ontwikkeling van de auto in de westerse landen tijdens de twintigste eeuw kwam een proces van suburbanisatie op gang. Dit is een centrifugaal proces waarbij steden zich uitbreiden naar hun periferie - aanvankelijk nabijgelegen en vervolgens steeds verder weg naarmate de kosten van huisvesting stijgen. Het Brussels Gewest, dat het hart vormt van een Brusselse agglomeratie die veel groter is dan de gewestgrenzen, vormt geen uitzondering op deze regel. Het wordt al enkele decennia gekenmerkt door een negatief intern migratiesaldo, vooral ten voordele van de suburbane gebieden in Vlaanderen en Wallonië.

Deze centrifugale migratie wordt bepaald door de leeftijd van personen en maakt deel uit van hun levenscyclus. Het intern migratiesaldo in het BHG is vooral negatief¹⁰ voor personen tussen 30 en 44 jaar en voor jongeren onder de 15 jaar. Dit zijn voornamelijk koppels met jonge kinderen die het BHG verlaten op zoek naar huisvesting die beter bij hun behoeften past.

Bovendien zouden deze migratiebewegingen een aanzienlijke impact hebben op de demografische kenmerken van het Gewest, in het bijzonder op de vruchtbaarheid, want naast de verplaatsing van bevolking die ze zouden genereren, zou er ook de verplaatsing van eventuele toekomstige kinderen zijn (Grimmeau, Decroly en Wertz, 2012).

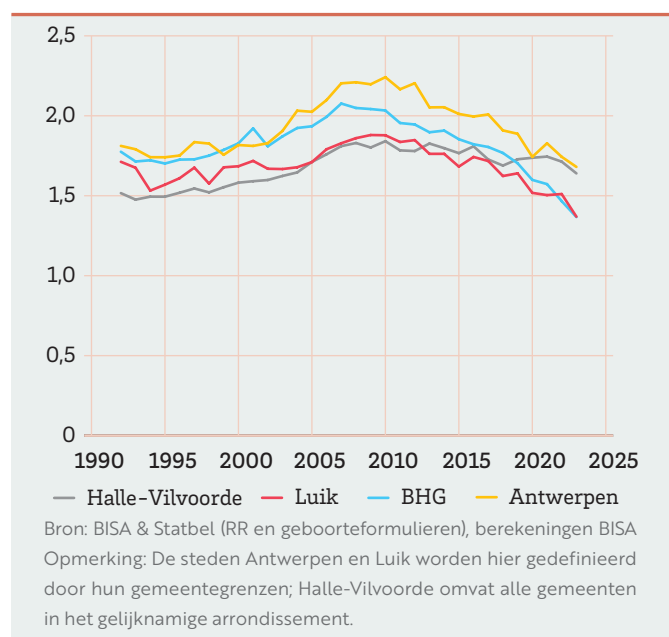
Naarmate de leeftijd waarop kinderen worden geboren, stijgt, rijst de vraag over de timing van de geboorten in verhouding tot die van suburbanisatie. Migreren steeds meer Brusselse koppels naar de randgemeenten vóór ze een gezin stichten? Deze hypothese wordt gestaafd door het volgende cijfermateriaal:

- Bij de vrouwen van 30-34 jaar die het BHG verlaten, stijgt het aandeel zonder kinderen al vijf jaar, en bereikt het 50 % in 2023. Dit aandeel was eerder vrij stabiel gebleven en schommelde tussen 2000 en 2018 rond de 42 %

- De vruchtbaarheid in de periferie blijft op een relatief hoog niveau, ondanks de landelijke dalende trend: de afgelopen jaren is het TVC in het arrondissement Halle-Vilvoorde boven de 1,7 kinderen per vrouw gebleven (4). Dit wijst op een zekere verschuiving van de vruchtbaarheid van de plaats van vertrek, het BHG, naar de plaats van aankomst, de nabijgelegen rand. We merken op dat de sterke daling van de vruchtbaarheid ook de gemeenten Antwerpen en Luik treft, die ook midden in te maken hebben met een suburbanisatieproces dat veel verder reikt dan hun gemeentegrenzen. De daling is er echter minder uitgesproken dan in het BHG.

De temporele permutatie tussen migratie naar de periferie en het moederschap kan dus een rol spelen in de sterke daling van de vruchtbaarheid in Brussel, die de laatste jaren aanhoudt en zelfs een stijgende trend vertoont. Dit fenomeen zou echter grondiger moeten worden geanalyseerd en enkele jaren langer moeten worden gevolgd.

4 EVOLUTIE VAN HET TVC IN VERSCHILLENDE BELGISCHE GEBIEDEN (1992-2023)

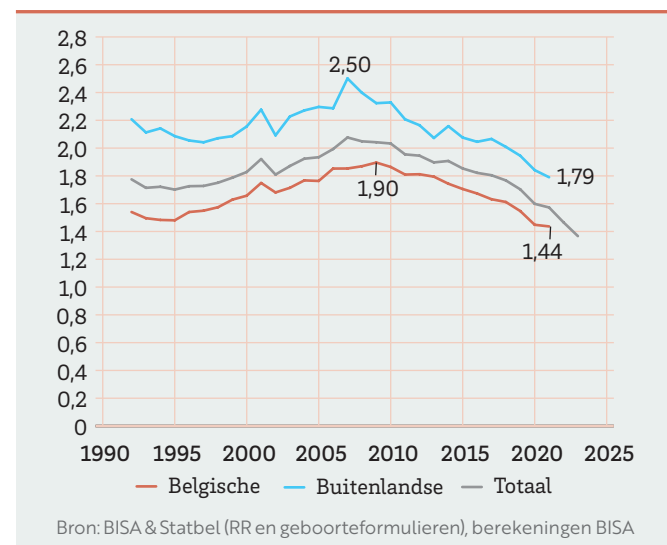
4. Buitenlandse vruchtbaarheid daalt eveneens

Er is een zeer grote buitenlandse bevolking in het Brussels Gewest, waar meer dan een derde van de bevolking (37 %) op

1 januari 2024 niet de Belgische nationaliteit heeft. Van de Brusselse vrouwen tussen 15 en 49 jaar heeft 45 % de buitenlandse nationaliteit. Bijgevolg **beïnvloedt de vruchtbaarheid van deze vrouwen de vruchtbaarheid van Brussel**, vooral als hun gedrag afwijkt van dat van de Belgische vrouwen.

Over het algemeen hebben buitenlandse vrouwen die in het Brussels Gewest wonen een hoger TVC dan hun Belgische tegenhangers (5). Dit verschil bedraagt +0,67 kinderen per vrouw in 1992 en +0,33 in 2022. Bijgevolg zorgt de aanwezigheid van buitenlandse vrouwen ervoor dat het gewestelijke TVC ongeveer tien procent hoger ligt dan dat van Belgische vrouwen. We wijzen erop dat dit niet noodzakelijk betekent dat hun finale afstamming groter is dan die van Belgische vrouwen (→ Kader 2).

5 EVOLUTIE VAN HET TOTALE VRUCHTBAARHEIDSCIJFER VOLGENS DE NATIONALITEIT VAN DE MOEDER, BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Hoewel bij hen het vruchtbaarheidscijfer hoger blijft, dragen ook vrouwen van buitenlandse nationaliteit bij tot de sterke daling van de vruchtbaarheid in Brussel. De daling van de vruchtbaarheid bij buitenlandse vrouwen is niet alleen twee jaar vroeger, maar ook iets sterker dan bij Belgische vrouwen. Het TVC van buitenlandse vrouwen daalde van 2,50 kinderen per vrouw in 2007 tot 1,66 in 2022, een daling van 0,84 kinderen per vrouw, terwijl het TVC van Belgische vrouwen daalde van 1,9 kinderen per vrouw in 2009 tot 1,33 in 2022, een daling van 0,56 kinderen per vrouw. De daling van het TVC bij buitenlandse vrouwen is dus groter dan bij Belgische vrouwen, met

2. Vruchtbaarheid van internationale immigranten: TVC niet verwarren met finale afstamming

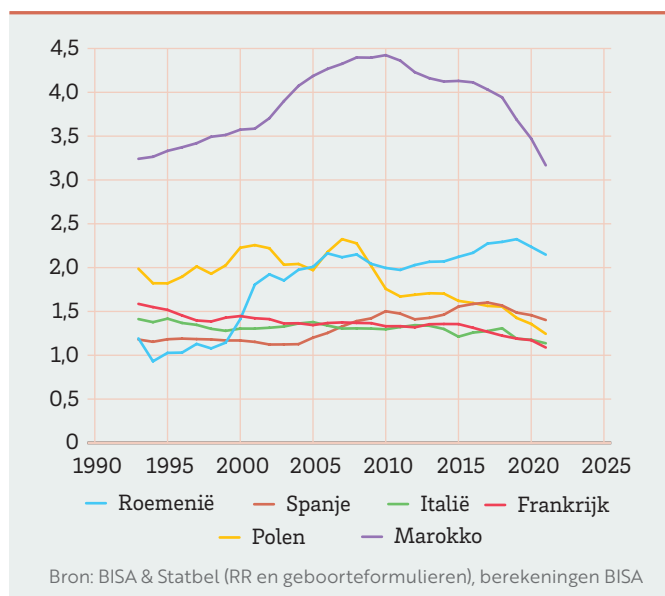
De vruchtbaarheid van internationale immigranten, zoals gemeten door het TVC, wordt sterk beïnvloed door de timing van hun migratie. Dit komt omdat internationale immigratie vaak wordt voorafgegaan door een periode van lage vruchtbaarheid die wordt ingehaald zodra de immigrant zich in het land van bestemming heeft gevestigd. Vanwege de conjuncturele aard gaat het TVC, dat in het land van bestemming wordt berekend, ervan uit dat internationale immigranten zich hun hele leven als nieuwkomers gedragen (Toulemon, 2004; Volant, Pison en Héran, 2019). Internationale immigranten krijgen echter niet noodzakelijkerwijs meer kinderen dan vrouwen die niet zijn gemigreerd. Daarom is het, als we een volledig beeld willen schetsen van de vruchtbaarheid van internationale migrantenvrouwen, van belang om de voorkeur te geven aan indicatoren zoals finale afstamming.

Dit is niet de doelstelling van deze Focus, die zich concentreert op de evolutie van het TVC. Toch is het belangrijk om de lezer bewust te maken van het belang om deze cijfers niet te veel te interpreteren en te begrijpen dat wanneer we spreken over de "vruchtbaarheid van buitenlandse vrouwen", we het hebben over hun conjuncturele bijdrage aan het vruchtbaarheidscijfer in Brussel, en niet over hun finale afstamming (het aantal kinderen dat ze zullen hebben op het einde van hun vruchtbare leven).

0,28 kinderen per vrouw. Dit kan verklaard worden door:

- › De intrinsieke daling van de vruchtbaarheid van sommige nationaliteiten die het meest aanwezig zijn in Brussel, voornamelijk Marokkaanse vrouwen, maar ook Franse en Poolse vrouwen, gedurende de laatste dertig jaar (6). Deze daling kan ook worden vastgesteld in hun land van herkomst;
- › De verandering in de samenstelling van de buitenlandse bevolking in Brussel, namelijk de verdeling volgens nationaliteit. Deze grote verandering vond vooral plaats in de jaren tweeduizend (→ Kader 3). Tot 2003 waren Marokkaanse vrouwen het talrijkst, maar sindsdien gaan Franse vrouwen aan kop, gevolgd door Roemeense vrouwen vanaf 2017. Zowel Franse als Roemeense vrouwen hebben echter lagere vruchtbaarheidscijfers dan Marokkaanse vrouwen. Dit kan verband houden met de redenen voor migratie, die meestal “gezinsgerelateerd” zijn in het geval van Marokkanen en “werkgerelateerd” in het geval van EU-burgers (Myria, 2024).

6 EVOLUTIE VAN HET TVC VOLGENS DE NATIONALITEIT VAN DE MOEDER, VOOR DE BELANGRIJKSTE BUITENLANDSE NATIONALITEITEN AANWEZIG IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST (DRIEJAARLIJKS VOORTSCHRIJDEND GEMIDDELDE)

3. Waarom is de samenstelling van de buitenlandse bevolking in het BHG zo ingrijpend veranderd?

De verandering in de verdeling van de buitenlandse bevolking volgens nationaliteit is voornamelijk te wijten aan twee factoren:

- Enerzijds zijn de immigratiestromen in de jaren 2000 aanzienlijk veranderd. In de jaren 1980 en 1990 waren de stromen van Marokkanen en Turken, die al sinds de jaren 1960 significant waren, nog steeds de belangrijkste aanjagers van internationale immigratie naar het BHG. Vanaf het einde van de jaren 1990, en vooral tijdens de jaren 2000, nam de immigratie uit Europese landen aanzienlijk toe:
  - ♦ Franse staatsburgers en staatsburgers uit andere buurlanden;
  - ♦ Staatsburgers uit Europese mediterrane landen (Italianen, Spanjaarden, Portugezen, Grieken), reeds aanwezig sinds de bilaterale economische akkoorden tussen België en al deze landen tussen de jaren 1940 en 1960;
  - ♦ Onderdanen uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie na haar twee uitbreidingen tijdens de jaren 2000, in het bijzonder Polen, Roemenen en Bulgaren.
- Anderzijds hebben verschillende wetswijzigingen die de verwerving van de Belgische nationaliteit makkelijker maken, en die tussen de jaren 1980 en de jaren 2000 werden aangenomen, een cruciaal effect gehad. De wens om de Belgische nationaliteit te verwerven verschilt sterk naargelang de nationaliteit. Marokkanen, Turken en Congolezen zijn zeer geneigd om de Belgische nationaliteit te verwerven, in tegenstelling tot onderdanen van EU-landen die hier minder toe bereid zijn. Bijgevolg stagneerde het aantal Marokkaanse, Turkse en Congolese buitenlanders, ondanks aanhoudend hoge immigratiestromen uit hun landen van herkomst, in het beste geval in het midden van de jaren 1990, en daalde het vooral in de jaren 2000, toen velen van hen zich bij de Belgische bevolking voegden¹¹.

Samengevat

Het aantal geboorten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is al bijna tien jaar aan het dalen. Dat is niet het gevolg van een daling van het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd - integendeel - maar wel van een sterke daling van de vruchtbaarheid, die sinds 2010 sterk is afgenomen. Deze Focus probeert de oorzaken van deze grote verandering te achterhalen, op basis van veranderingen in het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC). Vier verklarende factoren worden aangewezen:

- › De bijzonder onzekere wereldwijde economische, geopolitieke en klimatologische context die ervoor zorgt dat ouders minder kinderen wensen of daadwerkelijk krijgen;
- › De tendens om steeds later ouder te worden. Voor Brusselse vrouwen in de vruchtbare leeftijd is de vruchtbaarheid op jonge leeftijd gekelderde, maar is deze op oudere leeftijd niet sterk gestegen;
- › Brussel bevindt zich midden in een suburbanisatieproces dat zich uitstrekt tot in Vlaanderen en Wallonië. Nu de vruchtbaarheid later optreedt dan in het verleden, vindt centrifugale migratie plaats vóór het ouderschap. Deze temporele permutatie tussen ouderschap en suburbane migratie lijkt in het voordeel te zijn van de perifere gebieden, waar de vruchtbaarheid minder daalt dan in het BHC;
- › Het vruchtbaarheidscijfer van buitenlandse vrouwen in Brussel is sterk gedaald, wat met name verband lijkt te houden met een belangrijke wijziging in de samenstelling van de buitenlandse bevolking in het BHC.

Hoewel deze forse daling van de vruchtbaarheid in het Brussels Gewest al een tiental jaar aan de gang is, valt moeilijk te voorspellen wat er in de toekomst zal gebeuren. Zal er een inhaaleffect zijn, vooral naarmate de mondiale context stabiliseert? Of zal het vruchtbaarheidscijfer in Brussel integendeel sterk blijven dalen, net zoals in andere metropolen als Hong Kong, waar het TVC momenteel 0,8 kinderen per vrouw bedraagt? Alleen de tijd zal het uitwijzen, maar in ieder geval moeten we voorzichtig blijven bij het interpreteren van een indicator die zó gevoelig is voor conjuncturele factoren.

Glossarium

Demografische transitie

Begrip dat de overgangperiode beschrijft van een pre-transitiefase met een hoog sterfte- en geboortecijfer naar een post-transitiefase met een laag sterfte- en geboortecijfer. Tussen deze twee fasen, waarbij de transitie in sterftecijfer voorafgaat aan de transitie in vruchtbaarheid, wordt de periode van demografische transitie gekenmerkt door een sterke demografische groei.

Fertiliteit

Vermogen om zwanger te worden. In tegenstelling tot vruchtbaarheid (het feit dat er een bevalling plaatsvindt), is fertiliteit dus geen feit maar een mogelijkheid.

Finale afstamming

Het gemiddelde aantal kinderen dat wordt geboren bij vrouwen van dezelfde generatie wanneer ze het einde van hun vruchtbare leven bereiken. Deze indicator wordt berekend op basis van een fictieve generatie om de effecten van sterfte en migratie uit te sluiten.

Levenscyclus

Een opeenvolging van fasen, geordend in de tijd, vanaf de geboorte van een individu tot aan zijn of haar dood. Het verwijst gewoonlijk naar de opeenvolging van de gezinssituaties tijdens het leven.

Timing

Verdeling naar leeftijd van gebeurtenissen die voortkomen uit een demografisch fenomeen. Meestal wordt de timing samengevat aan de hand van de gemiddelde leeftijd (of gemiddelde duur) waarop de gebeurtenis zich voordoet.

Vervangingsniveau

Gemiddeld aantal kinderen per vrouw dat nodig is voor een bepaalde bevolking om dezelfde grootte te behouden, bij afwezigheid van migratie, en rekening houdend met sterfte tussen geboorte en vruchtbare leeftijd.

Vruchtbaar leven

De periode van het leven waarin een vrouw biologisch in staat is kinderen te baren. Doorgaans begint het vruchtbare leven van een vrouw op 15-jarige leeftijd en eindigt het op 50-jarige leeftijd. Hoewel er gevallen zijn van vruchtbaarheid buiten deze leeftijdscategorie van 15 tot 50 jaar zijn deze gebeurtenissen uiterst zeldzaam. Om biologische en sociale redenen is deze periode niet hetzelfde voor mannen (van 18 tot 60 jaar).

Bibliografie

- BRETON D., TOMKINSON J., 2024, "Fécondité française: anatomie d'une chute", *The Conversation*.
- BRINI E., 2020, "Childlessness and low fertility in context: evidence from a multilevel analysis on 20 European countries", *Genus*, 76(1), p. 6.
- COMOLLI C. L., NEYER G., ANDERSSON G., DOMMERMUTH L., FALLESEN P., JALOVAARA M., JÓNSSON A. K., KOLK M., LAPPEGÅRD T., 2021, "Beyond the Economic Gaze: Childbearing During and After Recessions in the Nordic Countries", *European Journal of Population*, 37(2), p. 473-520.
- COMOLLI C. L., VIGNOLI D., 2021, "Spreading Uncertainty, Shrinking Birth Rates: A Natural Experiment for Italy", *European Sociological Review*, 37(4), p. 555-570.
- EGGERICKX T., 2004, *La dynamique démographique et la transition de la fécondité dans le bassin industriel de la région de Charleroi, de 1831 à 1910*, Académie Royale de Belgique, Bruxelles, 561 p.
- EGGERICKX T., SANDERSON J.-P., COSTA R., 2014, "La fécondité des populations rurales en Belgique (1880-1940)", *Espace populations sociétés. Space populations societies*, 2014/1.
- GRIMMEAU J.-P., DECROLY J.-M., WERTZ I., 2012, "La démographie des communes belges de 1980 à 2010", *Le CRISP*, 2162-2163, p. 89.
- KREYENFELD M., KONIETZKA D. (dir.), 2017, *Childlessness in Europe: Contexts, Causes, and Consequences*, Springer Nature.
- MIETTINEN A., ROTKIRCH A., SZALMA I., DONNO A., TANTURRIM-L., 2015, "Increasing childlessness in Europe: time trends and country differences", *Families and Societies, Working Paper Serie*, 33, 66 p.
- MYRIA, 2024, "La migration en chiffres et en droits 2024, le rapport annuel de Myria".
- MYRSKYLÄ M., GOLDSTEIN J. R., CHENG Y. A., 2013, "New Cohort Fertility Forecasts for the Developed World: Rises, Falls, and Reversals", *Population and Development Review*, 39(1), p. 31-56.
- SARDON J.-P., 1995, "Indice de Coale, indices comparatifs, génération moyenne, indicateur conjoncturel et composantes", *Population*, 50(1), p. 170-176.
- SCHOONVAERE Q., 2014, *Belgique-Maroc: 50 années de migration. Étude démographique de la population d'origine marocaine en Belgique*, Centre de recherche en démographie et société & Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, 93 p.
- SOBOTKA T., SKIRBEKK V., PHILIPOV D., 2011, "Economic Recession and Fertility in the Developed World", *Population and Development Review*, 37(2), p. 267-306.
- TOULEMON L., 2004, "La fécondité des immigrées: nouvelles données, nouvelle approche", *Population et Sociétés*, 400.
- VANDERSTRAETEN L., VAN HECKE E., 2019, "Les régions urbaines en Belgique", *Belgeo. Revue belge de géographie*, 1.
- VOLANT S., PISON G., HÉLAN F., 2019, "La France a la plus forte fécondité d'Europe. Est-ce dû aux immigrées?", *Population et Sociétés*, 568.

Noten

1. Stagiair bij het BISA van februari tot april 2023.
2. Het gaat om geboorten waarbij de moeder in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gedomicilieerd was.
3. De gegevens over de geboorten zijn sinds 1992 beschikbaar op gewestelijk niveau. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd opgericht in 1989.
4. Het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd in het BHG neemt al meer dan dertig jaar ieder jaar toe, van 234 962 in 1992 tot 326 928 in 2024.
5. Geschat volgens de methode van Sardon (1995) op basis van de index van algemene vruchtbaarheid van Coale (lg). Bij deze index wordt de verhouding van de wettige geboorten bepaald ten opzichte van het aantal geboorten dat zou voorkomen wanneer alle gehuwde vrouwen in de vruchtbare leeftijdsklassen een natuurlijke vruchtbaarheid (model Hutterieten) zouden hebben.
6. Het aantal buitenlandse immigranten in België steeg gestaag tussen 1982 en 2010.
7. Cijfers per 1 januari 2024. Bron: BISA & Statbel (RR), berekeningen BISA.
8. De meest recente Belgische gegevens over het gewenste aantal kinderen komen uit de Eurobarometer van 2011.
9. Met uitzondering van de 15-19-jarigen, voor wie het vruchtbaarheidscijfer tussen 1992 en 2007 met 20 % is gedaald. Gezien de lage vruchtbaarheid op deze leeftijd is de impact op het TVC echter verwaarloosbaar.
10. Daartegenover staat dat het intern migratiesaldo positief is voor zeer jongvolwassenen, die op eigen benen willen staan en het ouderlijk huis verlaten.
11. De vruchtbaarheid van vrouwen die de Belgische nationaliteit hebben verworven, beïnvloedt de vruchtbaarheid van alle Belgische vrouwen.

WETENSCHAPPELIJKE COÖRDINATIE

Astrid Romain

LEESCOMITÉ

Xavier Dehaibe, Diane Tennstedt

VERANTWOORDELIJKE UITGEFFSTER

Astrid Romain - BISA

©2025 Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Alle rechten voorbehouden.